

Edyta Koper
UMCS w Lublinie
edytaalwas@wp.pl

Grzegorz Dutka, *Strategie migracyjne Polaków w okresie poakcesyjnym. Konteksty lokalne i regionalne (na przykładzie mieszkańców średniego miasta)*, Wydawnictwo Officina Simonidis, Zamość 2014, ss. 349.

Współczesna zglobalizowana rzeczywistość charakteryzuje się dużą skalą migracji. Zmiana miejsca pobytu i zamieszkania są zjawiskiem społeczno-ekonomicznym trwale wpisanym w historię świata. Masowe przemieszczanie się ludności jest wynikiem wielu czynników. Najczęściej są to wojny i ich następstwa, prześladowania, brak stabilności politycznej oraz ekonomicznej, łamanie praw człowieka czy kataklizmy naturalne.

W historii Polski procesy migracyjne związane były głównie z sytuacją polityczną państwa, wojnami, zmianami granic, itp. W latach 1948-1989 emigracja była ograniczana poprzez restrykcje nakładane przez państwo. W latach 80. XX wieku restrykcje osłabły, co zaowocowało emigracją ok. miliona osób. Na początku transformacji systemowej możliwości wyjazdu zwiększyły się jeszcze bardziej. Wystąpiła wówczas migracja krótkotrwała, związana z trudnościami w podejmowaniu legalnej pracy. Członkostwo w Unii Europejskiej otworzyło w tym zakresie nowe perspektywy i możliwości.

Współczesna emigracja Polaków posiada cechy, które wynikają z ogólnoświatowych tendencji migracyjnych, ale także z nowych możliwości poakcesyjnych. Swobodny przepływ osób oraz ułatwienia w podejmowaniu legalnej pracy przyczyniły się do wzrostu zainteresowania emigracją Polaków, zwłaszcza emigracją zarobkową. W efekcie pojawiły się nowe fale migracyjne. Jednocześnie skala emigracji w okresie po akcesji jest trudna do oszacowania. Główny Urząd Statystyczny szacuje liczbę Polaków pozostających poza granicami kraju czasowo, nie uwzględnia jednak tzw. Polonii zagranicznej oraz emigrantów pracujących nielegalnie. Najnowsze wyjazdy zagraniczne to przede wszystkim wyjazdy ludzi młodych, wchodzących dopiero na rynek pracy. Należy jednak pamiętać, że wzorce strukturalne mogą różnić się na poziomie regionalnym i lokalnym. W tym aspekcie da się zauważyć dwie grupy

migrantów. Pierwszą stanowią ludzie zamieszkujący wsie i małe miasta, mające doświadczenia migracyjne. Druga grupa to ludzie ze średnich i dużych miast, szukający doświadczeń zawodowych na zagranicznym rynku pracy. Zagraniczne migracje Polaków to przede wszystkim migracje w poszukiwaniu lepiej płatnej pracy, większych możliwości rozwoju oraz podtrzymania lub poprawy poziomu ekonomicznego migrantów i ich rodzin.

O tych problemach traktuje monografia autorstwa dr. Grzegorza Dutki, socjologa o doświadczeniu badawczym i dydaktycznym zdobytym w czasie pracy na uczelni wyższej. Swoje liczne prace publikował m.in. w „Przeglądzie Polonijnym”, był pracownikiem Instytutu Studiów Społecznych PWSZ w Raciborzu. Specjalizuje się głównie w problematyce migracyjnej, interesuje się też socjologią regionów i społeczności lokalnych, socjologią struktur społecznych, socjologią młodzieży i badaniami społecznymi.

W swojej monografii, bazującej na rozprawie doktorskiej pt. *Miedzy migracją niepełną a zakorzeniem w miejscu zamieszkania. Strategie życiowe młodych raciborzan*, Autor za główny cel obrał sobie rekonstrukcję strategii migracyjnych z uwzględnieniem lokalnych i regionalnych uwarunkowań i konsekwencji. Przyjął on cztery główne założenia badawcze:

- 1) Jednostka jest traktowana jako podmiot działający.
- 2) Strategie życiowe przejawiają się jako działania oraz refleksje.
- 3) Rzeczywistość ma charakter procesualny.
- 4) Struktura narracji jest homologiczna względem doświadczeń w życiu narratora.

Badacz określił również siedem założeń badawczych z poziomu teorii średniego zasięgu oraz szereg pytań i hipotez.

Na bazie dogłębnej analizy i przeprowadzonych badań empirycznych zestandaryzował dane statystyczne oraz sformułował wnioski z badań. Ujął je w sześciu rozdziałach, wprowadzeniu oraz zakończeniu. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny, definicyjny. Drugi zawiera opis celów i założeń oraz metodologiczną koncepcję badań. Ostatnie cztery natomiast są wynikiem badań przeprowadzonych przez dr Grzegorza Dutka i mają charakter empiryczny.

I tak Wprowadzenie jest krótkim zaznajomieniem czytelnika z tematyką przedstawianą w książce. Autor omawia przyczyny i konsekwencje migracji zarówno dla państwa jak i migrantów i ich rodzin. Podkreśla poziom lokalny w podejmowaniu decyzji migracyjnych, przedstawia także chronologicznie zmienność charakteru migracji Polaków.

Rozdział pierwszy, zatytułowany *Teoretyczne i empiryczne aspekty problematyki badawczej*, przedstawia zagadnienia definicyjne. Autor wyjaśnia pojęcie migracji

w różnych odpowiednich dla niej kontekstach oraz przedstawia typy migracji. Porusza tu także aspekt historyczny, opisany na przykładzie kontynentu europejskiego, przywołuje migracje Polaków w perspektywie teoretycznej i empirycznej oraz strategię życiową ludzi młodych opierając się na dorobku socjologów. Nie zabrakło tu też teoretycznego wyjaśnienia kontekstu lokalnego i regionalnego, który zawarty jest w tytule książki.

Drugi rozdział *Metodologiczna koncepcja badań* rozpoczyna się od sformułowania celów i założeń badawczych. Cel główny oraz końcowy opiera się na konstrukcji strategii migracyjnych. Następnie autor sformułował pytania i hipotezy, które posłużyły mu w tworzeniu treści i rozwiązywania kwestii najbardziej interesujących. Znajdziemy tu także opis próby badawczej, metod i technik badań wykorzystanych w książce oraz krótki opis przebiegu badań ilościowych i jakościowych. Jest tu także charakterystyka miasta Racibórz z uwzględnieniem jego położenia, historii oraz struktury społeczno-demograficznej.

Kolejny rozdział, zatytułowany jest *Migracje młodych Polaków w perspektywie badań ilościowych*, jest analizą wyników badań ilościowych opartych na podstawie ankiet wypełnionych przez 465 wylosowanych raciborzan. Autor badał w ten sposób wykształcenie, sytuację na rynku pracy oraz sytuację ekonomiczną. Dzięki zastosowaniu takiej metody badawczej uzyskał dokładne informacje o skali migracji, ich wymiarze czasowym, motywacjach i organizacji wyjazdu itp. Autor przywołał tu także, często pomijane przez innych badaczy, wyniki badań odnoszące się do stanu gotowości do wyjazdu i motywacji powrotnych badanych osób.

Czwarty rozdział *Lokalne i regionalne konteksty strategii migracyjnych młodych Polaków w ujęciu ilościowym* skupia się na relacjach i poglądach migrantów. Priorytetowymi relacjami są tu więzi rodzinne. Migracje są tu analizowane z uwzględnieniem współzamieszkiwania z rodziną, świadczeń pomocy rodzinnej, częstotliwości kontaktów z rodziną w czasie wolnym od pracy oraz subiektywnej oceny relacji rodzinnych. Są tu też badania relacji przyjacielskich. Autor do analizy tych związków wykorzystał kilka zmiennych: fakt dokonania migracji, ilość epizodów migracyjnych, okres pobytu za granicą, czas zakończenia ostatnich epizodów migracyjnych, gotowość wyjazdową młodych ludzi, a także rozległość, częstotliwość, okoliczności i miejsce nawiązywania oraz subiektywne zadowolenie ze stosunków przyjacielsko-znajomościowych. Podrozdział *Partycypacja społeczna w miejscu zamieszkania* odnosi się do poziomu i częstotliwości uczestnictwa w imprezach kulturalnych, odwiedzanie określonych obiektów i miejsc oraz korzystanie z lokalnych mediów i aktywna działalność społeczno-polityczna. Trzy ostatnie części dotyczą subiektywnego

postrzegania i integrowania się z miastem oraz regionem, a także typologii identyfikacji narodowo-etnicznych.

Rozdział piąty pt. *Lokalne i regionalne konteksty strategii migracyjnych młodych Polaków w ujęciu jakościowym* jest analogiczny do rozdziału poprzedniego, z tym że wskazuje na aspekt jakościowy zjawiska. W pierwszym i drugim podrozdziale został ukazany kontekst migracji odnoszący się do więzi rodzinnych oraz stosunków przyjacielskich. Kolejne dwa odnoszą się do barier edukacyjnych i okoliczności sprzyjających przerywaniu edukacji oraz do lokalnego rynku pracy jako czynnik wpływający na migrację. Autor analizuje tu też postrzeganie miasta oraz identyfikacje lokalne, regionalne i narodowo-etniczne. Wnioski badań jakościowych zawartych w tym rozdziale oparte są na wywiadach biograficznych, których fragmenty autor zawarł w tekście.

Szósty i zarazem ostatni rozdział książki poświęcony jest typom strategii migracyjnych w kontekście przeprowadzonych badań. Autor podkreśla tu, że główne typy strategii nie różniły się ze względu na biografię, ciągłość, zaawansowanie w realizacji czy umiejscowienie w czasie. Wyróżnia dwie dominujące strategie migracyjne: jedną umacniającą lub podtrzymującą oraz drugą osłabiającą związki z miastem i mieszkańcami.

W zakończeniu Autor podkreśla aktualność problematyki migracyjnej w wymiarze lokalnym. Jego zdaniem, mimo zmieniającej się struktury i skali zjawisko migracji jest nadal powszechne i nie ma wypracowanych racjonalnych metod, które mogłyby je ograniczyć. Wskazuje, iż nie tylko ekonomiczne przyczyny migracji wpływają na jej skalę, przyczyny i konsekwencje. Ważny jest też kontekst lokalny i regionalny. Podkreśla, że ten sposób postrzegania migracji może pogłębić obraz zjawiska oraz realizowanych strategii migracyjnych.

Wartość monografii podnosi 18 tabel i wykresy. Wartością samą w sobie jest autorska ankieta, wykorzystana w badaniach. Autor postarał się, aby zawrzeć w niej pytania, które pozwoliły na dokładne badania oraz sformułowanie oryginalnych wniosków. Jednocześnie rozważania oparte są na solidnej bazie źródłowej, poczynając od polskich i obcojęzycznych prac zwartych, przez artykuły, aż po źródła statystyczne i ekspertyzy oraz źródła internetowe.

Książka jest warta uwagi i godna polecenia ze względu na swą wartość przedmiotową, dokładne i oparte na doświadczeniach życiowych racjonalne badania oraz celne sformułowanie wniosków. Z pewnością jest znaczącym ogniwem w badaniach problematyki migracyjnej w Polsce w okresie poakcesyjnym.